

Dr. Kaczián

HARASZTI MIKLÓS

Meghalt Kaczián Lóránd, a nagyszemélyű, bátor ügyvéd. Nyolcvannégy éves volt.

Huszonöt évvel ezelőtt, a darabbérperben hozott össze vele a sors. Néhány hetes fogyókúra segítségével szabadultam az előzetes letartóztatásból, s barátok tanácsát követve jutottam el Kőbányára, Kaczián várójába. Kopaszra nyírt, ámde szakállas csontkollekció voltam, tornacipős költő, amikor az elegáns, magas, őszülő halántékú ügyvéd betessékelt, hogy végighallgassa provokációm történetét. Minden együtt volt egy csattanós kultúraközi balesethez. Am Kacziánnak a szeme sem rebbent. Láttam, jó árnak tartja az éhségstrájkot azért, hogy szabadlábban védekezhessenek.

Azt mondtam magamnak: erre az ügyvédre éheztem. Amikor végül nyolchavi felfüggesztett börtönre ítélték, azt mondtam neki: gratulálok, történelmet csinált. Kaczián értette, hogy nem az enyhe ítéletről beszélek. Új korszak kezdődött a hatalom és a polgárok viszonyában: egy ügyvéd akart és mert nyerni egy politikai perben.

Nyert, hiszen gyakorlatilag törvényesítette az új keletű divatot, a nem kívánatos gondolatok terjesztését. A tanúnak idézett Mészöly Miklós, Konrád György, Szelényi Iván, Eörsi István, Hegedüs András és a többiek rajongva figyelték, ahogyan Kaczián fórumot teremt az érveiknek, meglepetésekkel gyengíti a vádat, s végül pompás védőbeszéddel összeomlasztja az „államellenes izgatást” meg a „sokszorosítást”. Ez a jellegzetes bűnhalmazat az alakuló ellenzék létformája volt, s 1973-ban már tucatjával voltak szovjet elítélteik. Kaczián tudta, hogy a pert elsőnek szánják az új magyar szériában. Neki köszönhetően mégis ez lett az utolsó íróper Magyarországon. Kacziánnak köszönhettem a hetvenes évek értelmisége, hogy szabadlábban körözhettem kéziratgyűjteményeit. Csontjaikban Kacziánra emlékeztek a nyolcvanas években az ügyintézők, amikor a nyomtatott szamizdatot nem merték véleménybüntettként kezelni, s csupán engedély nélküli tevékenységként büntették.

Fanyar stílusában a belső szabadság ízét érzetem. „Meg fogom kísérelni, hogy a bíróság jóindulatát megnyerve az ön olvasójává váljak” – mondta, a disznóságra utalva, hogy az ügyvéd csak a vádiratot olvashatja a kiszakított idézetekkel. „Addig is nem akadna egy pangó példányocská valahol?” Tulajdonképpen vér-fagyasztó volt a kérdés, mégis bizalommal mozgósítottam depóimat. Második találkozásunkkor azután széles gesztussal nyújtotta a kezét: „Elolvastam a deliktumot. Gratulálok! Ön elkövette az izgatást. Mindazonáltal, ha nem haragszik meg érte, én ártatlanként fogom védeni.”

Civilebb, kajánabb kurázszi nem volt, mint az övé. „Remélem, nem mondta el nekik, hol az igazi” – mondta, amikor a rendőrségi szakértő, a sokszorosítást bizonyítandó, elektromos írógépet mutatott ki. Kaczián kivárt a tárgyalásig, s ott reverenciával diadalmaskodott: „A védelem tisztelettel a bíróság rendelkezésére bocsátja az igazi, történetesen mechanikus írógépet.” Akkoriban még jó ügyvédek is inkább eljuttatták volna az ügyésznek az információt, s ezzel igyekeztek volna kedvezőbb elbírálást kivívni védencüknek.

Swifti kuncogással csúfolt kultúrpolitikát, rendőrséget, értelmiséget, vádlottat egyaránt. „Zavarban volna a védelem, ha a szerző olyan emberek között körözte volna kéziratát, akikből a mű érzékenyebb reakciókat válthatott volna ki, például diákok vagy munkások között. Szerencsére azonban kulturális életünk nem tönkrement üzem, hanem egészséges alkotóközösség. A védelem aggódik, hogy a nyomozóhatóság egy földalatti irodalom veszélyétől tart. De hát nem zárja-e ki a veszélyt a kormányzat és a kulturális élet közötti összhang?”

A forradalom után internálták, alig néhány éve térhetett vissza az ügyvédi pályára. Mégis rejtőzködés nélkül vállalta a tiszta elveket. Így kezdte védőbeszédét: „A védelemnek és a vádnak egy a célja: a törvényesség védelme. Itt azonban útjaik teljes mértékben elválnak. A vád arra a vélekedésre épít, hogy a vádlott magatartása veszélyes a társadalomra. A védelem szerint a társadalmat az veszélyeztetné, ha a bíróságok magukra vállalnák az írók munkásságának értékelését.”

Ez a hang lehetetlenné tette Magyarországon a politikai pereket. Többé nem számíthatott a hatalom együttműködő, megfélemlített védelemre. Kaczián áthozta a közvéleményt a korláton. Jogerőre emelte a szolidaritást.

A többi már csak politika volt.

Haraszi Miklós